

ΓΕΝΕΤΙΚΗ ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΗ, ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΗ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΣΤΗ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΕΝΟΣ ΑΝΤΕΚΔΙΚΗΤΙΚΟΥ ΦΟΝΟΥ.

Κοίλιαρη Ερασμία¹ και Πασπαράκης Εμμανουήλ²

¹Υποψήφια Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Ηρακλείου, Τομέας Ψυχιατρικής

²Υποψήφιος Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής Ηρακλείου, Τομέας Ψυχιατρικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βεντέτα έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης και έρευνας πολλών επιστημονικών πεδίων. Πρόκειται για ένα άγραφο σύστημα δικαίου, το οποίο, βάσει ιστορικών και εγκληματολογικών κριτηρίων μπορεί να εκληφθεί ως ο απόηχος ενός μακρινού παρελθόντος και πιο συγκεκριμένα ως η επιβίωση ενός αρχαίου τρόπου απονομής Δικαιοσύνης που θέσπισε την ανάγκη κολασμού του δράστη ενός εγκλήματος με ποινή ανάλογη σε είδος και βαρύτητα με το κακό που διέπραξε. Η άποψη αυτή συνιστά την πρώτη στην ιστορία του Δικαίου έλλογη μορφή απονομής του, η οποία χάνεται στα βάθη του χρόνου και ανιχνεύεται στις νομοθεσίες των πολιτισμών που αναπτύχθηκαν γύρω από την ανατολική λεκάνη της Μεσογείου στη δεύτερη προ Χριστού χιλιετία. Στους πολιτισμούς αυτούς η θέσπιση της θεμελιώδους δικαϊκής αρχής της Ανταπόδοσης ή Ταυτοπάθειας ή του Αντιπεπνηθότος εκφράζεται αρχικά ως θρησκευτική επιταγή και αποκτά κύρος και δεσμευτικότητα για τους κοινωνούς του δικαίου, επειδή το διατάσσουν οι Θεοί. (Ξυριτάκης, 2011).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Μέθοδοι

Πραγματοποιήσαμε έρευνα (2008) επί ενός φόνου αντεκδίκησης ο οποίος είχε τελεστεί κατά το έτος 1987 στο Ηράκλειο της Κρήτης. Τα εργαλεία της έρευνάς μας ήταν η επιτόπια έρευνα η ανασύσταση της ιστορίας του φόνου μέσω δικαστικών εγγράφων και αρχαιακού υλικού από τον τύπο της εποχής καθώς και η συνέντευξη του δράστη και των στενών συγγενών του.

Περιγραφή περιπτώσεως

• Ο δράστης του φόνου ήταν ένας νέος 22 ετών, ο οποίος μεγάλωσε σε μια οικογένεια βυθισμένη στο πένθος, εξαιτίας της απώλειας του σκοτωμένου θείου του. Έως την ενηλικίωση του εκδήλωνε επιθετική συμπεριφορά σε τρίτους, έχοντας συχνά μαζί του αντικείμενα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως όπλα. Το οικείο περιβάλλον του τον χαρακτήριζε ως έναν άνθρωπο εργατικό, αλλά ταυτοχρόνως οξύθυμο και νευρικό. Με το πέρασμα της στρατιωτικής του θητείας πληροφορήθηκε συμπτωματικά από τον φιλικό του περίγυρο, τόσο το όνομα του ατόμου που σκότωσε τον αδελφό του πατέρα του, όσο και τον τρόπο με τον οποίο διατελέστηκε η αποτρόπαια πράξη του φόνου. Κατά την ακόλουθη περίοδο, αναφέρεται πως δεχόταν προτροπές από την τοπική κοινωνία, προκειμένου να διαπράξει έναν παρόμοιο φόνο εναντίον ενός προσώπου που θα ανήκε στην ευρύτερη οικογένεια του φονιά του θείου του και θα έφερε, μάλιστα, το ίδιο επώνυμο με εκείνο του δράστη. Έκτοτε, ο νεαρός, επικείμενος έως τότε, δράστης αναζήτησε διάφορα και διαφορετικά πρόσωπα με το επιβαλλόμενο επώνυμο, επιλέγοντας εντέλει το πιο εύκολο απ' τα υποψήφια θύματά του, καθώς επρόκειτο για έναν άνθρωπο παραπληγικό. Με τη βοήθεια συνεργών εκτέλεσε ένα σχέδιο καλά οργανωμένο που τον οδήγησε με ακρίβεια στο έγκλημα. • Στο δικαστήριο, ο νεαρός δράστης απέδωσε την πράξη του στο μακροχρόνιο πένθος και στη συναισθηματική φόρτιση της στιγμής. Η οικογένεια του θύματος αποτάθηκε στην δικαιοσύνη επιθυμώντας τις νόμιμες και δίκαιες συνέπειες μιας τέτοιας πράξης και επ' ουδενί τη συνέχιση του φαινομένου της βεντέτας. Κανένα ελαφρυντικό δεν λήφθηκε υπόψη από τη δικαιοσύνη (έγκλημα εν βρασμώ ψυχής), η οποία τιμώρησε τον δράστη με ισόβια κάθειρξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Το έλλειμμα του συναισθήματος, το οποίο εκφράζεται φαινοτυπικά μέσω διαφόρων συμπεριφορών, όπως είναι η επιθετικότητα, η παρορμητικότητα και η μη γνωστική ωρίμανση, είναι γενετικά προσδιοριζόμενο.
- Η Αμυγδαλή, ο Προμετωπιαίος φλοιός, η Πρόσθια και Οπίσθια έλικα του προσαγωγίου έχουν χαρακτηριστεί ερευνητικά ως οι περιοχές που εδράζεται το συναισθήμα.
- Το συναισθηματικό έλλειμμα μπορεί να καταγραφεί απεικονιστικά μέσω της δυσλειτουργίας/υπολειτουργίας των λεγόμενων εγκεφαλικών περιοχών του συναισθήματος.
- Η λειτουργία του συναισθήματος και η αντίληψη της Ηθικής εδράζου, κατά κύριο λόγο, σε κοινές εγκεφαλικές περιοχές, οι οποίες έχει διαπιστωθεί πως υπολειτουργούν σε άτομα που λαμβάνουν ριψοκίνδυνες αποφάσεις σε προσωπικά ηθικά διλήμματα.
- Στην παρούσα έρευνα, ο «εκδικητής», προκειμένου να αποδείξει το σεβασμό του στο αξιακό ζεύγος της τιμής και της ντροπής, καθώς και να αποκτήσει κοινωνικό γόντρο, φόνευσε έναν πολύ μακρινό συγγενή του ανθρώπου που αφαιρέσε τη ζωή του θείου του. Κατά συνέπεια, δεν τήρησε μια βασική αρχή της Βεντέτας, κατά την οποία το θύμα του εκδικητικού φόνου πρέπει να είναι ο θύτης του πρώτου φόνου ή στενός αιματοσυγγενής του. Η επιλογή, ωστόσο, του «μακρινού συγγενή» έναντι του «στενού συγγενή» στοιχειοθετείται ως αιρετική και από το γεγονός της εξάλειψης του φαινομένου αυτού επί πολλά χρόνια (Campbell, 1964) σε κοινωνίες με εγκάρσια βεντέτα. Επιπλέον, η υπό διερεύνηση ποινικά δικάσιμη πράξη έρχεται σε αντίθεση με τον κώδικα του άγραφου νόμου της Βεντέτας στην περιοχή και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι αφορούσε σε ανάπτηρο άνδρα.
- Θεωρούμε πως η γενετικά προδιαγεγραμμένη δυσλειτουργία του εγκεφάλου δύναται να οδηγήσει ένα άτομο στο έγκλημα, ανεξαρτήτως των κανόνων που επικρατούν στην κοινωνία στην οποία αναπτύσσεται.
- Βάσει της υπόθεσης του σωματικού δείκτη του Damasio, δεδομένης της εγκεφαλικής δυσλειτουργίας στην επίλυση προβλημάτων ηθικής (Greene, Moll, Sanfey), τα συναισθηματικά ελλείμματα θα μπορούσαν να είναι η βασική αιτία της πράξης του κατηγορουμένου, λόγω των υψηλού κινδύνου επιλογών του και της συμπεριφοράς του κατά τη διάρκεια της οργάνωσης και της πραγματοποίησης της δολοφονίας.
- Κατά την εκδίκαση της υπόθεσης (1987) το δικαστήριο δεν ικανοποίησε το αίτημα της υπεράσπισης για εξέταση του δράστη από ειδικό ψυχικής υγείας (ψυχίατρο, νευροψυχολόγο).
- Μείωση της ποινής περί ισόβιας κάθειρξης: Η δικαστική επιτροπή θα μπορούσε εν δυνάμει να αναγνωρίσει ως ελαφρυντικό μια διαγνωσμένη δυσλειτουργία του εγκεφάλου του κατηγορουμένου.
- Το ανωτέρω γεγονός υπογραμμίζει τα ελλείμματα στη διαδικασία λήψης δικαστικών αποφάσεων και καταδεικνύει το χάσμα στην μεθοδολογία της ελληνικής δικαιοσύνης. Η έλλειψη της συμβολής των νευροεπιστημών, κατά την εκδίκαση υποθέσεων, εξακολουθεί στις μέρες μας. Θεωρούμε σημαντική την πρόοδο στην ελληνική νομοθεσία στον τομέα αυτό. Πρόκειται για μια αλλαγή η οποία έχει ήδη προηγηθεί στα δικαστικά συστήματα άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

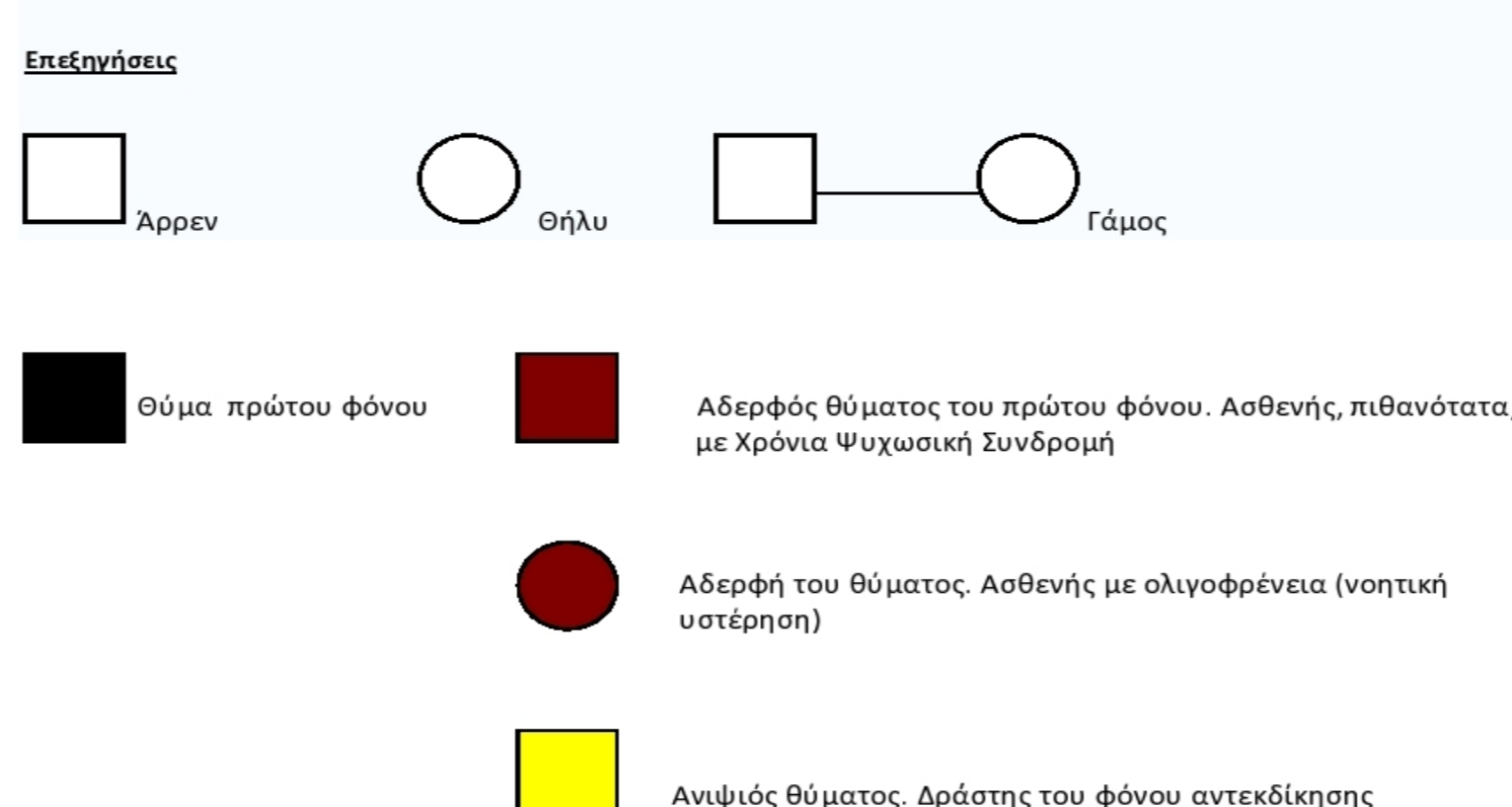
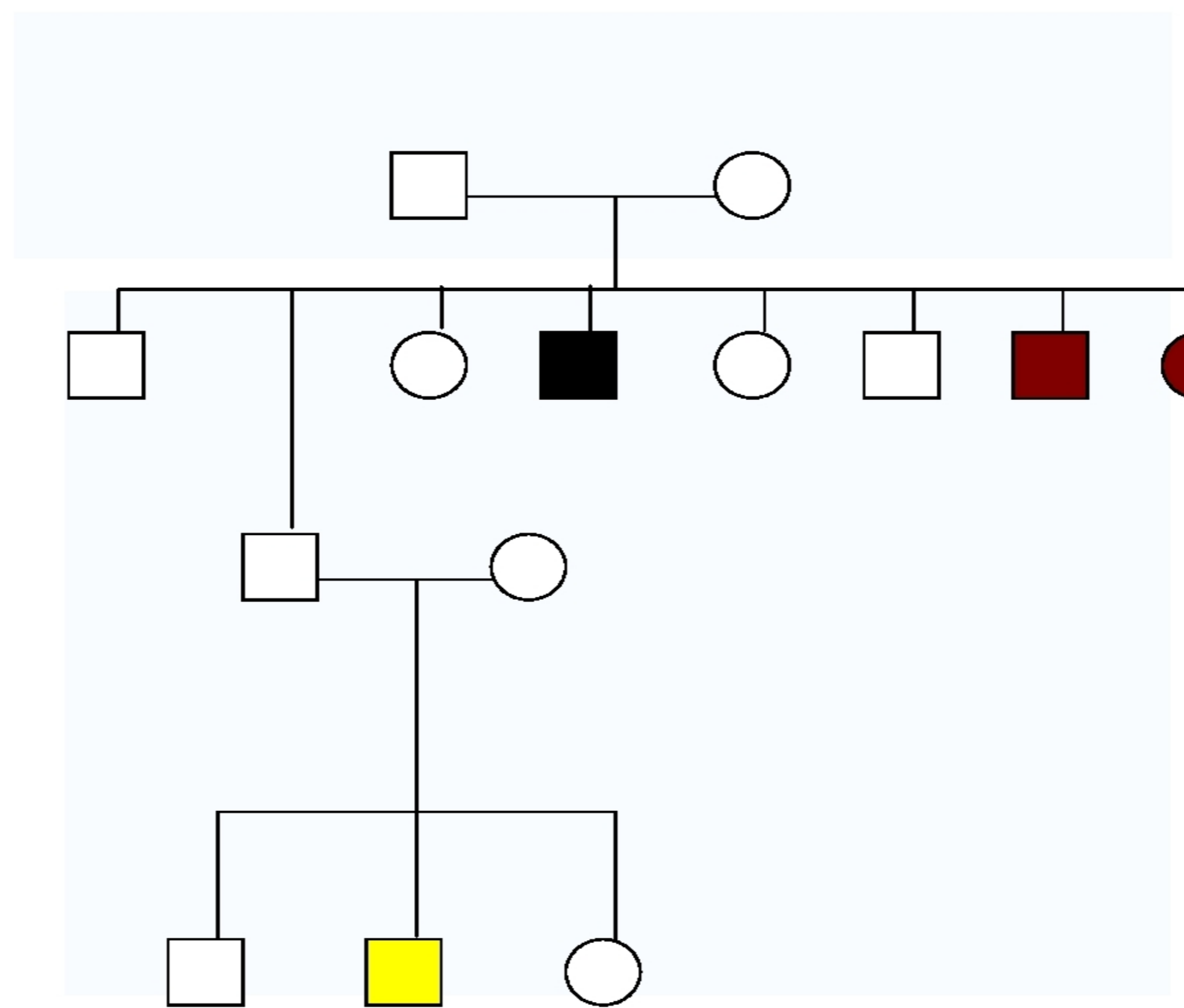
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ (Νευροεπιστημονική Υπόθεση)

Πίνακας 1: Υπόθεση συσχετισμού της συμπεριφοράς του δράστη με συγκεκριμένα γονίδια, τα οποία εξετάζονται από τις Δικαστικές Νευροεπιστήμες σε περιπτώσεις διάπραξης φόνου.

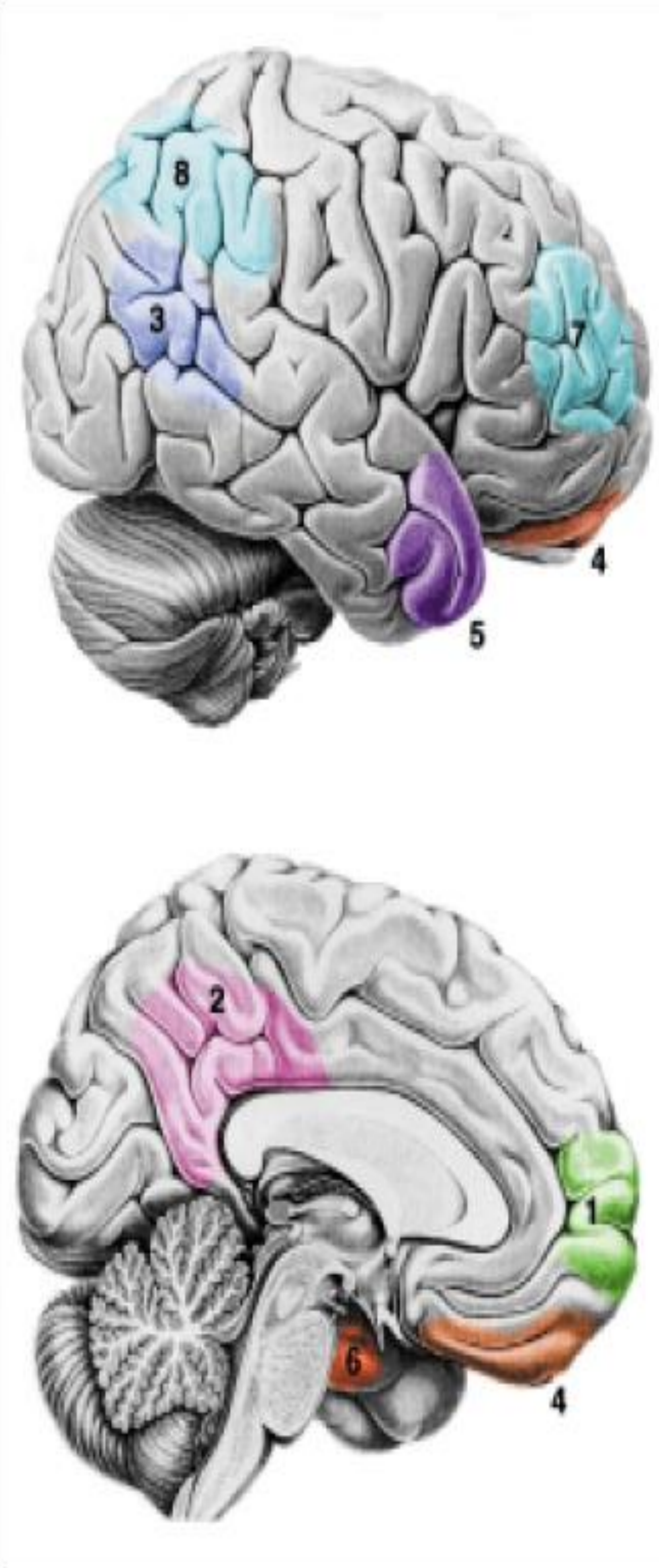
Γονίδια	Ένοχος πολυμορφισμός/VNTR	Νευροβιολογικός Μηχανισμός	Δυσλειτουργικές συμπεριφορές	Συμπεριφορές του δράστη με βάση τα ατομικά του χαρακτηριστικά
Το γονίδιο το οποίο κωδικοποιεί τον μεταφορέα της σεροτονίνης (SCL6A4)	Βραχύ αλληλίο του πολυμορφισμού 5HTTLPR	Μειωμένη έκφραση του μεταφορέα της σεροτονίνης κατά 30-40%, με αποτέλεσμα να μειώνεται κατά το ήμισυ η ικανότητα μεταφοράς του συγκεκριμένου νευροδιαβιβαστή	Συσχετισμός ανάμεσα στο βραχύ αλληλίο του πολυμορφισμού και στην προδιάθεση για αντικοινωνικές συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από βιαιότητα και παρορμητικότητα.	Συμπεριφορά αντικοινωνικού τύπου, χαρακτηριζόμενη από επιθετικότητα και παρορμητικότητα
Το γονίδιο SCL6A4 (μεταφορέας της σεροτονίνης)	Το αλληλίο 12 του πολυμορφισμού STin2- VNTR (Αλληλουχία με ποικίλο αριθμό διαδοχικών επαναλήψεων)	Μεγαλύτερη ικανότητα μεταγραφής του γονιδίου	Μεγαλύτερη ευαλωτότητα για τη σχιζοφρένεια	Ελλειμματική ικανότητα σε επίπεδο γνωσιακών λειτουργιών, καθώς και σε επίπεδο συναισθηματικής απόκρισης ως προς τα ερεθίσματα (Δευτέρου βαθμού συγγενής με σχιζοφρένεια)
Το γονίδιο COMT	Το αλληλίο (L-low) Met του πολυμορφισμού rs4680-SNP	Μείωση, κατά τέσσερις φορές, της λειτουργικότητας του ενζύμου COMT, με αποτέλεσμα να απενεργοποιούνται με πιο αργό ρυθμό οι κατεχολαμίνες	Επιθετική συμπεριφορά παρατηρούμενη σε άτομα με ψυχική νόσο, καθώς και σε μοντέλα ζώων	Επιθετική συμπεριφορά
Το γονίδιο MAOA	Τα αλληλία 3,5 (MAOA-L) του MAOA- u VNTR - VNTR	Μειωμένος καταβολισμός των κατεχολαμινών στον εγκέφαλο	Βίαη και επιθετική συμπεριφορά ως μία εκδήλωση έκφρασης της μειωμένης ικανότητας διαχείρισης του στρες απέναντι στο ενδεχόμενο κοινωνικού αποκλεισμού	Διάπραξη φόνου ως μία προσπάθεια κοινωνικής επιβεβαίωσης
Το γονίδιο DRD4	Το αλληλίο με 7 επαναλαμβανόμενες αλληλουχίες του DRD4 – 1/7 - VNTR	Παρεμποδισμός της έκφρασης του γονιδίου. Επίδραση επί της σταθερότητας του mRNA και της μεταφραστικής του ικανότητας	Βίαη, παρορμητική και υπερενεργητική συμπεριφορά εις απάντηση των εξωτερικών ερεθισμάτων	Βίαη και παρορμητική συμπεριφορά

Σχήμα 1: Οικογένεια θύματος (Γενεαλογικό δέντρο)

Το γενεαλογικό δέντρο χρησιμοποιείται κατά την κλινική πράξη από τη γενετική, την ιατρική, την ψυχολογία. Μέσω αυτού είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ο γενετικός παράγοντας μιας ασθένειας, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο μεταδίδεται μέσα σε μια οικογένεια. Το γενεόγραμμα, όπως ονομάζεται στην κλινική ανθρωπολογία, είναι η απεικόνιση ενός οικογενειακού δέντρου στο οποίο αναγράφονται πληροφορίες σχετικά με τα μέλη της οικογένειας και τις σχέσεις τους, για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών γενεών, έτσι όπως το αντιλαμβάνονται και το βιώνουν ένα ή περισσότερα μέλη της οικογένειας.

Εικόνα 1: Βασίζομενοι στην "Υπόθεση του σωματικού δείκτη", η οποία έχει διατυπωθεί από τον A. R. Damasio, καθώς και στα απεικονιστικά δεδομένα των ερευνών με αντικείμενο τη μελέτη του "ανθρώπινου ήθους" (Greene et al. 2001; Moll et al. 2002; Sanfey et al. 2003), προκύπτει ότι η επιλογή υψηλού ρίσκου και ως εκ τούτου η διοργάνωση και διάπραξη του φόνου από την πλευρά του δράστη, οφείλεται, πιθανότατα, στα ελλείμματα του συναισθήματος του. Τούτο διότι η επεξεργασία του συναισθήματος φαίνεται ότι είναι άρικτα συνδεδεμένη με την ανθρώπινη ηθική (Greene and Haidt, 2002). Στην εικόνα 2 (δεξιά) παρατίθενται οι βασικές περιοχές του εγκεφάλου που συνιστούν, στο σύνολό τους, τον λεγόμενο «εγκέφαλο του ήθους»: 1. Η μέση μετωπιαία έλικα (Περιοχή AB 9/10 κατά Broadmann) 2. Οπίσθια έλικα του προσαγωγίου, Προσφηνοειδές λοβίο, Οπίσθιο τμήμα του σπληνίου του μεσολοβίου (Περιοχή AB 31/7 κατά Broadmann) 3. Άνω κροταφική αύλακα, Κατώτερος βρεγματικός λοβός (Περιοχή AB 39 κατά Broadmann) 4. Φλοιός του κοχχομετωπιαίου λοβού, Φλοιός του μεσοκροταφικού λοβού 5. Κροταφικός πόλος (Περιοχή AB 38 κατά Broadmann) 6. Αμυγδαλή 7. Φλοιός του ραχιαίου-πλευρικού προμετωπιαίου λοβού (Περιοχή AB 9/10/46 κατά Broadmann) 8. Βρεγματικός λοβός (7/40).

Εικόνα 2: Τα μαύρα στίγματα εντός των κόκκινων πλαισίων είναι οι αμυγδαλές του εγκεφάλου, οι οποίες έχουν υποστεί βλάβη. Το γεγονός αυτό δείχνει την απόλυτη αφοβία και τη συνολική συναισθηματική αναπηρία (MRI).

Εικόνα 3: Απεικόνιση μέσω Τομογραφίας Εκπομπής Ποζιτρονίων (PET) της λειτουργικής δραστηριότητας περιοχών του εγκεφάλου που συνιστούν τον «Εγκέφαλο του Ήθους» (επεξεργασία του συναισθήματος). Εμφανής ελλειμματική ενεργοποίηση σχετικών περιοχών, όπως ο προμετωπιαίος λοβός, στην περίπτωση ατόμου που έχει διαπράξει φόνο.

